

Almanach

För Året

Efter Frälsarens Christi Födelse,

1850.

Till STOCKHOLMS Horisont,

belägen vid 59 grad. 20½ min. Polhöjd.

Efter

Hans Kungl. Maj:ts

Nådigste stadgande,

med uteslutande privilegium,
utgifwen af

Den Svenska Vetenskaps-Akademii.

Stockholm, P. A. Norstedt & Söner.

Er. säljes, häftadt och sturet, för 4 Skillingar B:lo.

Höfteckning
på de marknader, som hållas i Norrskä till
Sverige gränsande orter år 1850.

Skibotten i Lyngens Prästegjeld	d. 16 Jan.
Villehammar eller Vignæs	d. 22 D:o
Christiania	d. 5 Febr.
Drammen	d. 12 D:o
Skien	d. 26 D:o
Bøsbeck i Alten-Talvigs Prästegjeld	d. 4 Mars
Gründset i Elverums D:o	d. 5 D:o
Levanger	d. 5 D:o
Kongsberg	d. 5 D:o
Skibotten	d. 16 D:o
Gleipnæs-Bedingsberg i Nöddö Prästegjeld	d. 25 Juni
Trondhjem	d. 25 D:o
Björn-Bedingsberg i Ullstaboung Prästegjeld	d. 2 Juli
Lilrum i Brönd Prästegjeld	d. 9 D:o
Næröbjerget i Nærö D:o	d. 23 D:o
Christianssand	d. 3 Sept.
Värdalsören i Värdals Prästegjeld	d. 24 D:o
Beblungsnaæset i Gryttens D:o	d. 1 Oct.
Mælen i Overhaldens D:o	d. 1 D:o
Trondhjem	d. 1 D:o
Christianssand	d. 8 D:o
Stavanger	d. 22 D:o
Skibotten	d. 12 Nov.
Bøsbeck	d. 25 D:o
Carlsbotten i Næsby Prestegjeld, till den tid i slutet af Nov. eller i Dec. månad, som af fogden årligen bestämmes.	d. 9 Dec.

Västa sättet att använda Ben till gödning.

Det är en lika gammal som riktig lärta, att en god hushållare ej bör låta något förstöras eller bortkastas, utan att förut noga öfverväga om det ei på något nyttigt sätt kan begagnas. Bland de ämnen, som länge ansågos vara utan värde, är äfven kreaturssben. Först på de sednare tiderna har man upptäckt deras användbarhet såsom gödningssämne. I England, der de allmänt salunda begagnas, stå de i högt pris, och många skepp, lastade med ben, gå årligen dit från Sverige. Det är sannt, att denna utförsel af ben till andra länder, hvilken i årligt medeltal uppgått till 223,000 Lx, inbringat en summa af omkring 60,000 R:dr R:gd om året; men denna inkomst kan ei annat än anses ringa, då man tager i betraktande den förlust, som landet lider, genom utförseln af ett så intetigt ämne. Man har beräknat, att om hela den r:asa af ben, som årligen utförs, i stället blifvit begagnad till gödning på timotheiswallar eller andra fält, befäddt med godt gräs, så skulle man deraf hafta vunnit 670,000 Lx hö, hvilket efter 8 s. Lx:det, är värde 111,660 R:dr 32 s. Det visar sig således att den sjenbara winsten medförf en werlig förlust af mer än 50,000 R:dr om året. Utslussen inför nog, att han vinner på handeln, han skulle eljest icke betala varan så högt. Vi böra dersöre lärta os att sjelfva använda ett så nyttigt ämne.

Detta ser också i många delar af landet, och man har numera, nästan i alla län, uppfört stampar för benens froskning till mjölk. Men om man med fördel shall kunna begagna detta benmjöl till gödning, så måste man både känna sättet att bereda detsamma, same på hvad jord och för hvilka växter det med största nyttja kan användas.

Förr brukade man att helt groft sönderstampa benen i bitar af en till två tumms längd, och förde dem i detta tillstånd genäp på åkeru. Dessa grofwa benbitar kunna ligga flera år i jorden innan de ruttna, och för att få snar werkan af en sådan gödning, nödgades man föra ända till 17 eller 18 tunnor benmjöl på tunnlandet, hvilket föll sig ganska dyrt, och afsträckte många från bruket af detta gödningsmedel,

Snart fann man dock nyttan af, ej astenast att finare pulverisera benen, utan ock att låta dem jäsa. — Fuktigt benmjöl tager snart hetta, hvorföre åtställige landbrukslare vidtogo den utvungen att lägga det i hög och anfukta det. Högen blef snart mycket warm och spridde en ganska elak lukt. Sedan den legat någon tid, befuns nos benen i ett tillstånd af upplösning, och då blandningen fördes på åkern visade det sig att dessa jästa och halfruttnade ben gjorde en vida starkare verkan, än de förra nämnda groft sönderkrossade och olästa, så att man, i stället för att taga 17 till 18 tunnor, fann att man hade nog med 4 $\frac{1}{2}$ till 6 $\frac{1}{2}$ tunnor på tunnlandet. — Men man märkte dock, att genom iärsningen bortgick mycket af benens mest gödande ämne, och man har dersöre varit betänkt på andra utvägar att bereda dem till tienligt gödningsämne.

Detta har nu i England lyckats, samt äfven i Sverige blifvit med framgång försökt. Genom denna förbättrade beredning har man kommit derhän, att en, till två, högst tre tunnor benmjöl fro en tillräcklig gödning för ett tunnland¹) befatt med gräs eller rotfrukter, såsom potatis, rosvor m. m. — Man förfar derwid på följande sätt:

Till två tunnor väl sönderstampadt eller malet benmjöl, tages fyra tunnor af någon lätt, multrik jord, såsom dys eller karrjord, hvilken någon tid fått ligga i lusten för att något torka, eller ock så kallad frägsjörd, spänjörd eller torfsjörd. Denna jord låter man förfa gå genom en harpa eller groft sall (resel) för att fränsilia stenar, rötter och andra gröfse ämnena. Så väl benmjölet som jorden — i fall denna icke redan är fuktig — böra måttligt anfuktas, och derefter utmåttet väl sammanblandas. Har man tillfälle att till denna anfuktning använda urin, så ökas gödselns kraft dervigenom betydligt.

Blandningen lägges sedan i en väl tillpackad hög, helst af rund form, hwarefter högen beräckes, både ofwan och på sidorna, med ett minst 6 tum högt lager af samma slags jord, som blifvit använd till blandningen, hwarefter högen ånyo tillpackas, och lemnas 8 till 10 dagar orörd. Denna blandning af mylla med benmjölet

¹⁾ En tunna på tunnlandet kan anses för en swag, två tunnor för en medelmåttig och tre tunnor för en god gödning.

hindrar bortgåendet af en del fruktbara ämnen, hvilka, i stället att förstryga i lusten, stanna dels i blandningsjorden, dels äfven i den föreskrifna jordberäckningen. Efter några få dagar, taga högar stark hetta, och efter 8 till 10 dagar, befinnes benmjölet, i fall det varit fint sönderkrossadt, så upplöst, att det tycks mara försvunnit.

— Blandningen är då färdig att begagnas och föras på åkern.

Om man icke genast är färdig att använda den sälunda tillredna gödseln, bör högen göras toppformig samt beräckas med halm eller grävris, på det att den ej må urlafas om starkt regn inträffar.

Ehwad man will på en gång bereda mycket eller litet gödsel, bör man alltid till blandningen taga omkring dubbelt så mycket jord som benmjöl. — Tager man mera jord, så uppstår ej tillräcklig hetta, tager man mindre, så försinga åtställiga gödande ämnena i lusten.

Iman högen användes, omknyftas den, på det att den jord, som utgiort beräckningen, må blifwa väl blandad med den inre, med benmjöl försatta delen.

Att i dessa högar inblanda kalk eller aska, såsom man sett tillstyrkas, är skadligt och bör undvikas, emedan mycket af de gödande ämnena derigenom uttagas. Deremot är det nyttigt att tillblanda salt, eller anfukta jorden med salta ämnen, såsom salts eller köttslak m. m.

Sättet att begagna denna sälunda beredda gödselblandning, är olika, allt efter de grödors bestäckenheter, som man dermed will göda.

För såd bör man icke begagna benmjöl, ehuru det visserligen lyckas; det är nemligen alltid fördelaktigare att använda det för odling af foderväxter och gräs, hvilka, uppfodrade på boskapen gifva ett mångdubbladt gödningsämne genom spülningen, hvarigenom åter wida rikare sådesgrödor kunna vinnas, än om benmjölet omedelbart används för såd. Så tänker man äfven i England, hwarest benmjölet alltid användes för odlingen af rosvor, potatis, klöfver eller gräs.

Man söker, wid benmjölets användande, alltid laga så, att det må komma så grundt i jorden som möjligt. Begagnade för klöfver eller gräs, utströrs man det oftaft öfver fältet, utan någon myllning. Det vanliga sättet att gå tillväga är följande:

1. Säd. Will man nödvändigt använda benmjöl för en sådesgröda, så utströss benmjölsblandningen sedan såden blifvit ned-

myllad och harfivad, hwarefter åter latt öfverharfwas. Den som blott myllar såden med harf, kan utsä benmjölsblandningen på samma gång som såden, och derpå mylla alltsammans. — 2. Klöfwer och Gräs. Så snart den sadesgröda, i hvilken klöfwen eller gräsen blifvit utsädda, hunnit från åkern bortföras, utströs benmjölsblandningen öfver fältet, under största förgäällighet att det sker jemt, och inga bara släckar lemnas. Någon myllning ser här icke. — Afwen på äldre gräsfält utströs den, helst efter slutat slätter, och sedan starkaste sommarmärmen är förbi, det vill säga i slutet af Augusti, hwarefter fältet bör vara fredadt för bevingning hela hösten. Att göra öfverströningen på gräs eller klöfwer om varenn, är, i anseende till våra manliga torra värar, sällan förmönsigt. — 3. Potater. Man kan här använda twenne sätt: Det ena, att vid sättningen lägga liter af gödselblandningen vid hvarje potatis, helst öfwer densamma; det andra, att sedan potatisfältet efter sättningen blifvit harfivadt, utströ blandningen öfver detsamma. Genom märtorkan misshäckas ofta detta sätt; det förstnämnda är derföre bättre. — 4. Nofinor och Kålrotter. Dessa böra säs i rader, och sedan en grund säningsfåra — ware sig på den upp hölda ryggen (drillen) eller på släta åkern — blifvit öppnad, utströs blandningen jemt deruti, hwarefter fröet i densamma utsäs, och grundt nedmyllas.

Benmjöl passar ej såsom gödning på all slags jord. Hwarken på styf lera, eller på sank, lågt liggande, fall och fuktig jord, kan man påträffa behörig werkan. Deremot är det ett förräffligt gödningsmedel på all latt jord, som antingen genom naturen eller god dikaning blifvit befriad från öfverflödig fuktighet. Ingen kunnig landtmann använder benmjöl på tung eller fall jord.

Om wi genom benmjölets användande till gödning, på sätt här blifvit anfördt, öka vår fodertillgång, och derigenom våra ladugårdar, skola wi snart, både genom den ökade affästningen af dem, och af derikare sadesgrödor, som de bereda, förda en större winst, än genom den mindre välbelänta utförseln af ett ämne, som med förstånd användt, så hastigt betalar sig, särdeles då wi af utläsningen köpa just sådana waror, som wi genom samma ämne helse skulle kunna frambringa.

Nyttan af att samla Borst och Hår af Swinkreatur.

Ett af de ämnen som nu, åtminstone till någon del, från främmande länder inköpas, är borst och hår af svin. Det lider dock intet twifvel att behofvet af denna vara kunde fullas af de tillgångar som vårt eget land lemnar, allenast de behörigen vårdandes och insamlades. Några underrättelser hurna detta bör tillgå sista hår i forthet meddelas.

Ej allenast den på ryggen växande långa borsten, utan äfven det grovartade som växer på sidorna, är för borstbindaren användbart och bör tillvaratagås.

I Maj eller Juni månad losnar borsten och bör då utryckas och samlas, emedan den ejest affaller. Detta medför ingen särdeles smärta för djuret. Den sälunda samlade borsten är den bästa; men äfven den som erhålls om vintern, då dessa djur vanligen slagtas, köpes gerna af borstbindaren. Bäst är att efter slagningen, men innan djuret blifvit fälltade, utrycka den på ryggen sittande grovva borsten, emedan det hetera vattnet något skadar densamma. — Men om man på vanligt sätt först fälltar djuret, bör sederméra den längre och grövsta borsten särskilt utryckas, annu vät kammas, samt derefter skyndsamt torkas och sammanbindas i bundar om ett fierdes dels till ett halft & hvardera. — Det långa och grovva håret, som växer på sidorna, kammas, torkas och bundas sedan på samma sätt. — Det utkammade och finare håret duger, sedan det blifvit torkat, till stoppning, och bör derförf ej heller bortkastas.

Västa Swinborst, som vid fällningen utryckes, betalas vanligen med 1 R:dr B:to skålspundet, och de sämre sorterna i proportion lägre.